

Les ciutats de Verdaguer

PARÍS

Ricard Torrents
Rector de la Universitat de Vic

El viatge a París de Jacint Verdaguer, a la primavera de 1884, es va produir en una època en què el melic de França s'havia convertit en la capital mundial de la vida artística i literària, i s'hi respirava l'escat de l'Exposició Universal de 1878. Verdaguer hi va anar amb Eusebi Güell, el capità d'indústria, polític, gendre del marquès de Comillas, mecenes i client de Gaudí. Verdaguer i el futur comte de Güell van arribar a París de tornada d'un viatge al centre i al nord d'Europa, que els va portar als principals centres industrials, Lió, Ginebra, Colònia, Berlín, Sant Petersburg, i va acabar a París. L'objectiu del viatge era vendre la patent d'un invent, aplicat a la fabricació del vellut, de l'enginyer i polític Ferran Alsina, alt empleat i assessor de Güell.

Verdaguer també hi tenia interessos, a París: literaris. Hi va coincidir amb Frederic Mistral, "emporté par le tourbillon de la vie parisienne", a qui havia demanat autorització per traduir al català el poema en provençal *Nerto*, de 1884. Els dos poetes de literatures germanes i sense Estat s'havien conegut a Barcelona, a l'Ateneu, l'any 1868, en ocasió dels Jocs

Florals, quan Verdaguer era tot just una jove promesa i Mistral va profetitzar-li que triomfaria. A París, l'escriptor occità, que l'any 1905 obtindria el premi Nobel, era hoste dels seus col·legues, que volien reconciliar-lo amb la capital de França. Verdaguer va ser el convidat d'honor del sopar homenatge a Mistral, que va dedicar part del discurs a recordar l'estada a Barcelona, la coneixença del jove Verdaguer i l'argument de *L'Atlàntida*.

Dos anys més tard de Verdaguer, va ser Narcís Oller el que va anar a París acompanyat del crític literari i periodista Josep Yxart. Escric això tot i que aparentment res no lliga el viatge de Verdaguer amb el d'Oller/Yxart a París. El primer, capellà catòlic militant, va deixar les seves impressions *A vol d'aucell*. Apuntacions d'un viatge al centre i al nord d'Europa, una visió catastrofista del que li suggeria el París revolucionari, babilònia de l'Apocalipsi, inundada pel materialisme. Per Verdaguer, Mistral representava la fe catòlica i el futur de la Provença, mentre que Victor Hugo i Émile Zola no eren sinó expressió de la irreligió i la decadència de França. Oller i Yxart, en canvi, que anaven a veure un Émile Zola tiomfant, veien París com un model social i artístic.

Tant se val. Aquells viatges fan pensar en uns temps en què Europa tenia la capital del món prop de la capital de Catalunya; en què *L'Atlàntida* de Verdaguer i *La papallona* d'Oller eren obres de les editorials de París, amb un mateix traductor, Albert Savine, *Maitre en Gai Savoir*, un temps en què la Barcelona de l'Exposició Universal de 1888, deu anys després de la de París, compliria els desitjos de Verdaguer, d'Oller i d'Yxart d'esdevenir una gran capital per a Catalunya.

NOVA YORK

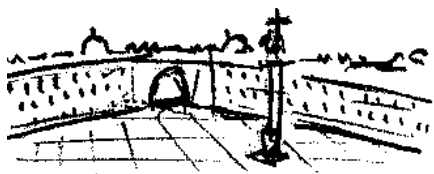
Isidor Cònsul
Editor

Fa un mes i mig vaig parlar de la modernitat de Verdaguer en un hotel del carrer 44, prop de la Cinquena Avinguda, al rovell de l'ou de Manhattan. Va ser en l'acte inaugural de la segona Setmana de Cultura Catalana a Nova York i vaig mirar d'entendre la jugada com una picada d'ullet sobre la fermesa d'una voluntat política i el relleu que es vol donar, tot i les crítiques prèvies, a la recuperació de Verdaguer.

L'acte acadèmic va suposar un retorn del poeta a Nova York 125 anys després que el seu nom s'hi escampés per primer cop des de les pàgines de *La Lluanera de Nova York*, el juny de 1877, en una crònica de Serafi Pitarrà des de Barcelona. Frederic Soler la va escriure el mateix vespre d'aquells memorables Jocs Florals que van convertir Àngel Guimerà en mestre en gai saber i van donar el premi extraordinari a *L'Atlàntida* de Verdaguer. L'ànima del singular Pitarrà era encara trasbalsada mentre la redactava. Parlant de *L'Atlàntida* diu que és una obra de geni, on "brolla la inspiració en tots sos cants" i que el seu jove autor, premiat en altres certàmens, no ha fet sinó corro-

borar les esperances que hi havien fundat les lletres catalanes.

Publicació insòlita en ella mateixa, *La Lluanera de Nova York* va ser l'obra d'Artur Cuyàs, un barceloní inquiet de la mateixa lleva de Verdaguer, fill d'un empresari establert a Nova York en negocis d'hostaleria. *La Lluanera* es va ocupar amb atenció dels Jocs Florals i es va afanyar a publicar els poemes guardonats. Davant de la impossibilitat de fer-ho amb *L'Atlàntida*, atesa la seva extensió, Cuyàs va optar, a més de reproduir-ne el sumari, per mantenir el caliu de l'enorme impacte que arreu va causar el poema. Va ajudar a construir el mite literari donant notícia de la recepció bibliogràfica de *L'Atlàntida* fora d'Espanya, a subratllar-ne els projectes de traducció que es posaven en dansa, entre els quals una versió al rus, la traducció francesa de Savine i l'anglesa de Bonaparte-Wyse, i convocant, a més, un concurs per a premiar el millor dibuix sobre *Les glòries de Catalunya* o bé el poema d'en Jacint Verdaguer *L'Atlàntida*, guanyat per Antoni Vilanova. A més, l'epistolari entre Cuyàs i el poeta dona fe del projecte d'un monogràfic sobre Verdaguer a *La Lluanera* que no es va arribar a publicar. L'editor havia previst la reproducció d'un dels cants del gran poema il·lustrat "sia amb un dibuix, sia en vèries vinyetes". "Amb això, amb lo retrato de vostè i la seva biografia i, si tant pogués esperar, amb una petita composició inèdita, lo número tindria un valor inapreciable". El projecte no va tirar endavant, però la revista va continuar amantant a l'obra de Verdaguer: li va publicar dos poemes (*Lo noi de la mare* i *Vistes de Montserrat*) i el va felicitar cordialment quan, amb *La barretina*, fou proclamat mestre en gai saber, el maig de 1880.

SANT PETERSBURG

Maria Lluïsa Plans
Llicenciada en filologia catalana

Entre les moltes cartes d'elogi que Verdaguer va rebre per la publicació de *L'Atlàntida*, n'hi va arribar una d'Ivan Martinov, jesuïta i escriptor rus que vivia a París. Martinov li feia saber que un amic comú, el comte de Puymaigre, li havia deixat el seu poema i encara que no comprenia del tot el català, la lectura que n'havia fet l'havia convençut que els elogis de què havia estat objecte no eren exagerats. El pare Martinov es mostrava enamorat dels passatges *Balada de Mallorca* i *Somni d'Isabel*, que li havien despertat el desig de traduir-les en vers rus per poder donar als seus compatriotes un tast de "petit cel de poesia", perquè a Rússia, li deia, "estimem les coses belles més del que us penseu, i sabem apreciar-les segons el seu mèrit". Martinov va regalar *L'Atlàntida* a un conegut seu de Sant Petersburg molt influent en la premsa russa, que, entusiasmat, es va comprometre a divulgar-la. La dificultat es va presentar quan el literat rus va començar a traduir la rica expressió po-

ètica verdagueriana i es va trobar que ni el diccionari de Labèrnia ni el de Saura no en recollien totes les paraules, per la qual cosa Verdaguer va proveir-lo de la correcta versió dels mots més difícils.

L'any 1884, Eusebi Güell va convidar el poeta a fer un viatge a Berlín, on havia d'anar per qüestions de negoci. Els unia una gran amistat, entre altres coses perquè tots dos eren bons conversadors, entusiastes viatgers i els únics a can Comillas que parlaven català. Acabat el viatge, Güell va decidir allargar el trajecte fins a Sant Petersburg, on arribaren el 25 de maig al vespre. Els dos homes ja sabien que Verdaguer era conegut a la ciutat perquè la influència en la premsa de l'amic del pare Martinov va ser un fet evident i alguns periòdics de Sant Petersburg havien donat informació i publicat ressenyes elogioses de *L'Atlàntida*, l'any 1879. Com sigui, Jaume Collell, en una carta a Teodor Llorente, el 1886, li diu que el pare Martinov té traduïts al rus alguns fragments del poema. No hem sabut res més d'aquesta traducció ni de la seva posterior publicació, però ha quedat constància que a Sant Petersburg algú va treballar perquè el nom i l'obra de Verdaguer hi fossin presents.

BUENOS AIRES I MANILA

Ramon Pinyol
Vicerector acadèmic de la Universitat de Vic

A partir del triomf de *L'Atlàntida* en els Jocs Florals del 1877, Verdaguer es va convertir en la primera figura de les lletres catalanes. Des de llavors, les seves poesies, un cop publicades, solien ser reproduïdes, gairebé sempre sense permís, per molts òrgans de premsa catalana. En aquella època, la propietat intel·lectual no era un bé gaire respectat pels mitjans periodístics. Però la qüestió no amoinava especialment Verdaguer, ans al contrari, l'afalagava. De fet, va aconseguir una difusió enorme per aquest sistema. Va ser en un setmanari català editat a Buenos Aires, *L'Aureneta*, on potser es va produir l'apropiació indeguda més descarada d'una obra de Verdaguer. La revista va publicar el 1877 en fullotó tota *L'Atlàntida*, que, a més, l'any següent va recollir en un volum solt. El director-editor, Francesc de Paula Aleu, ho va notificar després a Verdaguer, el qual, lluny de prendre-s'ho malament, segons sembla, va agrair l'edició i en-

cara, el 1883, va publicar un poema, *L'Oreneta* (aplegat el 1888 dins el volum *Pàtria*) dedicat a la revista i al seu director.

L'èxit popular més notable d'una peça verdagueriana després de *L'Atlàntida* va ser l'oda *A Barcelona*, que va obtenir una difusió extraordinària. A les Filipines, el 1883, al cap de pocs mesos d'haver estat premiada, se'n va fer una "edición costada por varios catalanes y aragoneses residentes en Manila", de la qual tampoc no consta que se'n demanés autorització a l'autor. Es tracta d'un opuscle de dinou pàgines, amb l'original i una versió castellana acarats, datat el 21 de setembre de 1883. La traducció és de l'escriptor manresà Francesc de Mas i Otzet, que llavors era el governador de la província de Batangas, a l'illa de Luzón. A més de l'edició, aquells emigrants li van enviar una corona de llorer d'argent, "treballada per artistes indígenes". Verdaguer, agraït, va regalar la corona a la Mare de Déu de Montserrat i va escriure el poema *Als catalans de Filipines que m'han enviat una corona de llorer d'argent*, inclòs després en els llibres *Caritat* (1885) i *Montserrat* (1898).